



**ΣΕΒ**

Ομιλία του Προέδρου του ΣΕΒ

κ. Οδυσσέα Κυριακόπουλου

στην Ημερίδα της ΓΣΕΕ

«Περιφερειακή Ανάπτυξη και Απασχόληση»

Θεσσαλονίκη 5 Σεπτεμβρίου 2003

Ηλέκτρα Παλλάς

Τα τελευταία χρόνια, παρά την ταχεία ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, ο αριθμός των απασχολούμενων παραμένει στάσιμος ή και μειώνεται ελαφρά. Συγκεκριμένα: το 1998 οι απασχολούμενοι στη χώρα ήταν 3.952.500 άτομα. Το 2002, τελευταίο χρόνο για τον οποίο έχουμε στοιχεία, οι απασχολούμενοι ήταν 13.000 άτομα λιγότερα.

Η μείωση αυτή είναι αποτέλεσμα δυο αντιτιθέμενων τάσεων: πολύ μεγάλων απωλειών, από τη μια πλευρά, στον πρωτογενή τομέα (72.000 άτομα) και μικρότερων στο δευτερογενή τομέα (28.800), οι οποίες αντισταθμίσθηκαν εν μέρει από τη σημαντική αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών (αύξηση κατά 87.925 άτομα). Η εξέλιξη, συνεπώς, της συνολικής απασχόλησης δε σημαίνει ότι την τελευταία πενταετία δε δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας. Νέες θέσεις δημιουργήθηκαν. Ο αριθμός τους όμως δεν ήταν ικανός για να υπερκαλύψει τις θέσεις εργασίας που χάθηκαν.

Η πορεία αυτή, που χαρακτήρισε όλη την τελευταία πενταετία, προβληματίζει ιδιαίτερα και δημιουργεί μια σειρά σημαντικά ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν, αν θέλουμε να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε μια αποτελεσματική πολιτική αύξησης της απασχόλησης, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε σταθερή μείωση της ανεργίας.

Το πρώτο, κρίσιμο ερώτημα είναι: Γιατί η οικονομική ανάπτυξη, η άνοδος δηλαδή του ΑΕΠ, δεν αρκεί για να αυξηθεί η απασχόληση. Ή για να το θέσουμε πιο σωστά: γιατί οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται σε ορισμένους τομείς, δραστηριότητες ή περιοχές δεν αρκούν για να υπερκαλύψουν τις απώλειες σε άλλους;

Για να απαντηθεί συνεπώς το ερώτημα θα πρέπει να επισημάνουμε τους τομείς και τις δραστηριότητες, όπου έχουμε απώλειες θέσεων εργασίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των Ερευνών Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, οι μεγαλύτερες απώλειες θέσεων εργασίας, τα τελευταία χρόνια, παρατηρούνται στον αγροτικό τομέα.

Το 1992 οι απασχολούμενοι στον αγροτικό τομέα της οικονομίας αντιπροσώπευαν το 21,8% του συνόλου των απασχολούμενων. Σήμερα, μόλις 10 χρόνια μετά, το ποσοστό έχει περιορισθεί στο 16,1%. Αυτό σημαίνει ότι κάθε χρόνο 20.000 άτομα, κατά μέσο όρο της δεκαετίας, εγκαταλείπουν τον αγροτικό τομέα. Ένα μέρος απ' αυτούς αποσύρονται από την αγορά εργασίας και γίνονται «μη ενεργοί», λόγω ηλικίας και συνταξιοδότησης. Οι περισσότεροι, όμως, στρέφονται στους άλλους τομείς της οικονομίας για νέα απασχόληση.

Για να αυξηθεί συνεπώς η συνολική απασχόληση ή έστω για να μη μειωθεί, οι πιέσεις που δημιουργεί η συνεχής μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα θα πρέπει να αντιμετωπισθούν από ταχεία διεύρυνση των ευκαιριών απασχόλησης στους άλλους τομείς (δευτερογενής, υπηρεσίες). Αν όμως οι ευκαιρίες απασχόλησης στους άλλους τομείς είναι λιγότερες από τις απώλειες στη γεωργία, τότε η συνολική απασχόληση υποχωρεί, ενώ το ΑΕΠ μπορεί και να αυξάνει.

Η μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα δεν είναι συγκυριακό φαινόμενο. Είναι δομικό χαρακτηριστικό όλων των οικονομιών, οι οποίες βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης από έντονα αγροτική σε οικονομία υπηρεσιών. Αυτή η διαδικασία μετάβασης είναι παγκόσμιο φαινόμενο. Σε ορισμένες χώρες της ΕΕ, όπως π.χ. στο Ηνωμένο Βασίλειο, έχει ολοκληρωθεί προ πολλών δεκαετιών. Σε άλλες, όπως η Πορτογαλία, συνεχίζεται. Στην Ελλάδα, όμως, η διαδικασία αυτή έχει καθυστερήσει και το ποσοστό γεωργικής απασχόλησης στη χώρα είναι το υψηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (16,1% έναντι 4% του μέσου όρου της Ε.Ε.).

Η μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην περιφερειακή διάρθρωση της απασχόλησης, καθώς πλήττονται ιδιαίτερα οι αγροτικές περιοχές της χώρας.

Χαρακτηριστικά αναφέρω τα ακόλουθα στοιχεία:

- Από το 1998 ως το 2002 η απασχόληση στις αστικές περιοχές της χώρας αυξήθηκε κατά 0,59%. Αντίθετα, στις αγροτικές περιοχές μειώθηκε κατά 2,42%.
- Συνεπακόλουθο αυτών των εξελίξεων στην απασχόληση ήταν και η πορεία της ανεργίας: Στην ίδια περίοδο (1998-2002) οι άνεργοι στις αστικές περιοχές μειώθηκαν σημαντικά, (-18,35%), αυξήθηκαν όμως στις αγροτικές περιοχές (+8,11%).

Όπως ανέφερα προηγουμένως, η μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα αποτελεί δομικό φαινόμενο που συνδέεται με τις μεγάλες αλλαγές, που πραγματοποιούνται στην ελληνική οικονομία, τα τελευταία χρόνια. Η πορεία αυτή δεν είναι αντιστρεπτή. Αντίθετα, η μείωση προβλέπεται ότι θα συνεχισθεί στο μέλλον, καθώς θα συνεχίζεται η διαδικασία μετάβασης σ' ένα νέο πρότυπο οικονομικής οργάνωσης. Για να αντιμετωπίσουμε συνεπώς τα προβλήματα που δημιουργούνται σε περιφερειακό επίπεδο πρέπει να διευκολύνουμε, με μέτρα και πολιτικές, την μετάβαση αυτών που εγκαταλείπουν τον αγροτικό τομέα στους άλλους τομείς της οικονομίας, δηλαδή στο δευτερογενή και τριτογενή. Αυτό δε σημαίνει αναγκαστικά γεωγραφική μετατόπιση εργαζομένων και δεν αντιστρατεύεται το στόχο της ισόρροπης ανάπτυξης. Η μετάβαση σε άλλο τομέα δραστηριότητας είναι εφικτή, χωρίς γεωγραφική μετακίνηση πληθυσμών, με την ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων στην ίδια περιοχή. Με άλλα λόγια δεν είναι εφικτό, ούτε ίσως και επιθυμητό, να προσπαθήσουμε να συγκρατήσουμε την απασχόληση στη γεωργία για να επιτύχουμε ισόρροπη ανάπτυξη. Λύση είναι η ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων σε όλες τις περιοχές της χώρας. Στις αγροτικές περιοχές ιδιαίτερα, υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες σε τομείς που συνδέονται άμεσα με την αγροτική παραγωγή όπως μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων, υπηρεσίες, τουρισμός.

Για να είναι όμως εφικτή η απορρόφηση των πρώην αγροτών σε νέους τομείς, απαιτείται ενίσχυση των πολιτικών κατάρτισης, καθώς ένα μεγάλο μέρος εργαζομένων στον αγροτικό τομέα δεν διαθέτει τις απαραίτητες δεξιότητες.

Όπως ανέφερα ήδη σημαντικά προβλήματα, με επιπτώσεις και στην περιφερειακή ανάπτυξη, δημιουργεί η μείωση της απασχόλησης στη γεωργία.

Ανάλογα, αλλά πολύ μικρότερης έκτασης, προβλήματα δημιουργούνται από την μείωση της απασχόλησης και στο δευτερογενή τομέα της οικονομίας. Στην πενταετία 1998-2002, είχαμε μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα κατά 72.000 άτομα περίπου. Στον δευτερογενή τομέα η μείωση ήταν 28.000 άτομα. Η μείωση όμως στο δευτερογενή τομέα προήλθε αποκλειστικά από την μείωση των αυτοαπασχολουμένων και των συμβοηθούντων μελών της οικογενείας και όχι από μείωση των μισθωτών. Αντίθετα, οι μισθωτοί στο δευτερογενή τομέα παρουσίασαν, την περίοδο αυτή, μικρή άνοδο. Έτσι, η βιομηχανία παραμένει ο μεγαλύτερος εργοδότης της χώρας με 393.500 μισθωτούς και υπαλλήλους, έναντι 329.000 που απασχολούνται στο λιανικό και χονδρικό εμπόριο. Αν εξάλλου ληφθεί υπόψη ότι την ίδια περίοδο η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε σημαντικά, είναι σαφές ότι οι μειώσεις της συνολικής απασχόλησης που καταγράφονται στο δευτερογενή τομέα και ιδιαίτερα στην μεταποίηση θα πρέπει να συσχετισθούν με τις διαδικασίες εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης, που πραγματοποιούνται στην ελληνική μεταποίηση, διαδικασίες οι οποίες οδήγησαν σε περιορισμό του αριθμού των αυτοαπασχολουμένων στον τομέα.

Οι αναδιρθώσεις στο βιομηχανικό τομέα έγιναν δυνατές με τις μεγάλες επενδύσεις εκσυγχρονισμού που πραγματοποιούν οι υφιστάμενες βιομηχανίες. Οι επενδύσεις αυτές επέτρεψαν την αύξηση της παραγωγής και συνέβαλαν αποφασιστικά στην αύξηση της απασχόλησης σε άλλους τομείς: κατασκευές, εμπόριο, υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις. Εκτιμάται ότι η μεγάλη άνοδος της απασχόλησης που παρατηρήθηκε στις υπηρεσίες την τελευταία πενταετία δε θα ήταν εφικτή χωρίς την κατά 18% αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής, που πραγματοποιήθηκε την ίδια περίοδο. Από την άλλη πλευρά υποστηρίζεται ότι τα τελευταία χρόνια δε δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας στην μεταποίηση καθαυτή. Αυτό είναι γεγονός και οφείλεται στην έλλειψη νέων μεγάλων επενδύσεων στον τομέα. Άμεση αύξηση των θέσεων εργασίας στη μεταποίηση θα υπάρξει μόνο αν πραγματοποιηθούν νέες μεγάλες επενδύσεις στον τομέα, ελληνικές και ξένες. Αυτή όμως η κατηγορία επενδύσεων, σε αντίθεση με τις επενδύσεις εκσυγχρονισμού, καθυστερεί.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι για να ενισχύσουμε την απασχόληση μέσω της βιομηχανίας απαιτούνται:

1<sup>ο</sup>. Η περαιτέρω ενδυνάμωση των επενδύσεων εκσυγχρονισμού στην υφιστάμενη βιομηχανία, η οποία θα συμβάλει έμμεσα στην άνοδο της απασχόλησης σε πολλούς τομείς και θα διαφυλάξει θέσεις εργασίας που κινδυνεύουν να χαθούν από έλλειψη ανταγωνιστικότητας.

2<sup>ο</sup>. Η προσέλκυση νέων επενδύσεων στο βιομηχανικό τομέα, η οποία θα δημιουργήσει, άμεσα και έμμεσα, νέες θέσεις εργασίας.

Ένα τελευταίο ζήτημα που έχει δημιουργήσει ανησυχίες και πιστεύω ότι πρέπει να θίξω είναι η συγκυριακή συσσώρευση ανεργίας σε ορισμένες περιοχές, εξαιτίας κλεισίματος κάποιων μονάδων (π.χ. Πάτρα, Λαύριο πριν μερικά χρόνια και πιο πρόσφατα στη βορειοανατολική Χαλκιδική λόγω κλεισίματος των ορυχείων Κασσάνδρας). Τέτοιες εξελίξεις είναι μεν λυπηρές και επιβάλλουν τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων που ανακύπτουν, δεν αλλάζουν όμως τη γενικότερη

εκτίμηση που συνοψίζεται στα ακόλουθα: Η βιομηχανική αναδιάρθρωση που πραγματοποιείται στη χώρα μας δε δημιούργησε στο σύνολό της σοβαρά προβλήματα στην απασχόληση, όπως συνέβη σε πολλές άλλες χώρες. Αντίθετα, συνέβαλε αποφασιστικά στην έμμεση αύξηση της απασχόλησης σε άλλους τομείς της οικονομίας.

Έτσι, και όταν ακόμη η εικόνα κάποιας περιοχής παρουσιάζεται δυσμενής, δεν είναι λύση να διατηρήσουμε δραστηριότητες καταδικασμένες από τον ανταγωνισμό. Μόνη διέξοδος είναι να στρέψουμε πόρους και προσπάθειες στη δημιουργία νέων ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων, που σύντομα θα αναζωογονήσουν την οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή.